

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการปฏิบัติงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในเขตการศึกษา 5 ประชากรที่ศึกษาได้แก่ ศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ที่รับผิดชอบงานหลักสูตรท้องถิ่น จำนวน 8 คน และศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ที่รับผิดชอบงานหลักสูตรท้องถิ่น จำนวน 52 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) จำนวน 1 ฉบับ และแบบศึกษาเอกสาร ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ประชากร จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) การแจกแจงความถี่ การหาค่าร้อยละ และนำเสนอผลการวิจัยที่ได้จากการสัมภาษณ์ในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย และนำเสนอผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษาเอกสารเป็นความเรียง ซึ่งจากผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของศึกษานิเทศก์

ศึกษานิเทศก์สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 5 ที่รับผิดชอบงานหลักสูตรท้องถิ่น ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ปัจจุบันดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ รับผิดชอบกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต มีอายุ 40-49 ปี รับราชการมาแล้ว 20-29 ปี มีประสบการณ์ในตำแหน่งปัจจุบัน 11-15 ปี มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี และปริญญาโท ศึกษานิเทศก์ทุกคนมีความรู้เรื่องการพัฒนาหลักสูตร โดยการศึกษาจากเอกสาร และศึกษานิเทศก์ที่เข้าร่วมการประชุม อบรม สัมมนาเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น ส่วนใหญ่เข้าร่วม

ประชุม อบรม สัมมนาเพียง 1 ครั้ง โดยเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนาจากการจัดของสำนักงานการ
ประถมศึกษาจังหวัด

ตอนที่ 2 สภาพและปัญหาการปฏิบัติงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

1. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ไม่ได้ทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เนื่องจากมีความรู้ ความเข้าใจ
ไม่เพียงพอที่จะทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สำหรับศึกษานิเทศก์ที่ทำการพัฒนาหลักสูตร
ท้องถิ่นส่วนใหญ่ไม่ได้จัดทำโครงการไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่
ทำส่วนใหญ่ทำการพัฒนาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ทำการ
พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะการจัดทำสื่อการเรียนชิ้นใหม่ และการปรับรายละเอียดของ
เนื้อหา และในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่มีคณะทำงาน ซึ่งได้แก่ผู้บริหาร
โรงเรียน และครูผู้สอน โดยคัดเลือกจากผู้ที่มีความรู้ด้านเนื้อหาวิชาที่ทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
และผู้ที่มีความรับผิดชอบสูง

ในการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเพื่อจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นนั้น ศึกษานิเทศก์ที่ทำการพัฒนา
หลักสูตรท้องถิ่นทุกคนศึกษาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการ
ของท้องถิ่น โดยการศึกษาวิเคราะห์จากหลักสูตรแม่บท แต่ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ไม่ได้ทำการจัด
ลำดับความต้องการจำเป็น สำหรับศึกษานิเทศก์ที่ทำการจัดลำดับความต้องการจำเป็นนั้น ส่วนใหญ่
จะใช้วิธีประชุมตัดสินเพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เมื่อแยกตามลักษณะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
พบว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน และ การปรับรายละเอียด
ของเนื้อหา ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ทำตามขั้นตอนของกรมวิชาการทุกขั้นตอน สำหรับการพัฒนา
หลักสูตรท้องถิ่น โดยการจัดทำสื่อการเรียนการสอนชิ้นใหม่ ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ทำตามขั้นตอน
ของกรมวิชาการทุกขั้นตอน แต่ยังไม่ได้ทดลองใช้สื่อที่จัดทำขึ้น

สำหรับปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นพบว่า ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ประสบปัญหา
ในเรื่องของงบประมาณ และขาดแหล่งค้นคว้า

2. การส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ทำการส่งเสริม สนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยไม่ได้จัดทำโครงการไว้ในแผนปฏิบัติงานประจำปี สำหรับศึกษานิเทศก์ที่ไม่ได้ทำการส่งเสริมสนับสนุนมีสาเหตุมาจากเพิ่งรับผิดชอบงานหลักสูตรท้องถิ่น จึงยังไม่ได้เริ่มดำเนินการส่งเสริม สนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

หน่วยงานที่ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ให้การส่งเสริมสนับสนุนคือ โรงเรียน โดยการให้คำแนะนำปรึกษา สำหรับเรื่องที่ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ทำการส่งเสริมสนับสนุน คือเรื่องการจัดทำเอกสารหลักสูตร สำหรับโรงเรียนที่ทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และเรื่องการค้าเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียน

ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ ประสบปัญหาในการส่งเสริม สนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เนื่องจากมีงานโครงการต่าง ๆ และงานที่นอกเหนือจากงานในหน้าที่มาก ทำให้ไม่มีเวลาทำการส่งเสริมสนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ได้เต็มที่

3. การให้ความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยเป็นผู้ให้คำแนะนำ เรื่องที่ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือ คือเรื่องการค้าเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียน โดยให้ความร่วมมือแก่ครูผู้สอนเป็นส่วนใหญ่ ศึกษานิเทศก์ไม่ประสบปัญหาในการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

4. การนิเทศการใช้หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน

การนิเทศการใช้หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ไม่ได้จัดทำโครงการเกี่ยวกับการนิเทศการใช้หลักสูตรท้องถิ่นไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี ซึ่งการนิเทศการใช้หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนโดยการจัดประชุม อบรม สัมมนา พบว่า ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ไม่ได้ทำการจัดประชุม อบรม สัมมนา เนื่องจากประสบปัญหาในเรื่องงบประมาณ สำหรับศึกษานิเทศก์ที่จัดประชุม อบรม สัมมนาส่วนใหญ่ใช้วิธีการจัดอบรมให้ความรู้ เรื่องที่จัดอบรม ประชุม สัมมนาส่วนใหญ่ คือเรื่องการค้าเนินหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ และผู้ที่เข้ารับการประชุม อบรม สัมมนา คือครูผู้สอน

ในด้านการให้คำแนะนำปรึกษา เป็นวิทยากร สาธิตเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ให้คำแนะนำปรึกษาแก่ครูผู้สอน และเรื่องที่ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ให้คำแนะนำปรึกษา เป็นวิทยากร สาธิต คือเรื่องการจัดทำแผนการสอน และเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

สำหรับการให้บริการเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ศึกษานิเทศก์ให้บริการเอกสารความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ที่จัดทำโดยกรมวิชาการและสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยแจกให้กับทุกโรงเรียนในสังกัด

ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ทำการติดตามผลการนิเทศการใช้หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน โดยการศึกษารายงานผลการนิเทศของหน่วยงานที่รับการนิเทศและสัมภาษณ์ผู้บริหาร โรงเรียน และครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่นำผลการติดตามผลการนิเทศมาใช้เพื่อปรับปรุงการนิเทศ และใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการปฏิบัติงานครั้งต่อไป

สำหรับปัญหาในการนิเทศการใช้หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ประสบปัญหาเรื่องงบประมาณ

5. การติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน

ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ไม่ได้จัดทำโครงการเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผลไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี และไม่ได้ทำการติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน เนื่องจาก การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนไม่มีหลักฐานที่ชัดเจน สำหรับศึกษานิเทศก์ที่ทำการติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน ส่วนใหญ่ใช้วิธีสัมภาษณ์ครูผู้สอน และนักเรียน และการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หลังจากการติดตามและประเมินผลได้นำผลมาใช้ในการให้คำแนะนำ ให้ขวัญกำลังใจ และเป็นข้อมูลในการสรุปและเผยแพร่ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ศึกษานิเทศก์ที่ทำการติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนประสบปัญหา คือมีงานมากทำให้ไม่มีเวลาติดตามประเมินผลได้ตรงตามที่กำหนดไว้

6. การสรุปรายงานผลและเผยแพร่ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ไม่ได้จัดทำโครงการเกี่ยวกับการสรุปรายงานผลและการเผยแพร่ผลการพัฒนาหลักสูตรไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี และไม่ได้ทำการสรุปรายงานผลการพัฒนา

หลักสูตรท้องถิ่น เนื่องจาก ไม่ได้ทำการติดตามและประเมินผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สำหรับศึกษานิเทศก์ที่ทำการสรุปรายงานผลส่วนใหญ่ใช้วิธีสรุปผลจากการนิเทศติดตามผล และการรายงานผลจากหน่วยงานที่ทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น แล้วรายงานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ ในเรื่องของการเผยแพร่ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้น ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่เผยแพร่ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดย การนำผลงานเข้าร่วมแสดงในงานนิทรรศการที่จัดเนื่องในโอกาสต่าง ๆ และการแจ้งในที่ประชุมผู้บริหาร โรงเรียน ศึกษานิเทศก์ไม่ประสบปัญหาในการสรุปรายงานผล และเผยแพร่ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย การศึกษาสภาพและปัญหาการปฏิบัติงาน ที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 5 มีข้อค้นพบที่น่าสนใจ ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

1.1 ผลการวิจัยพบว่า ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ไม่ได้ทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เนื่องจาก ความรู้ ความเข้าใจที่มีเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไม่เพียงพอสำหรับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วราภรณ์ บางเลี้ยง (2534) ที่พบว่า บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งส่วนใหญ่ได้แก่ศึกษานิเทศก์ยังขาดทักษะในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และ กิตติพิศ สิริสูตร (2537) พบว่า ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เมื่อพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาหาความรู้เรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น พบว่า ศึกษานิเทศก์ทุกคนมีความรู้เรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยวิธีการศึกษาเอกสารที่ได้มาจากกรมวิชาการและสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นส่วนใหญ่ ในเรื่องนี้ผู้วิจัยเห็นว่า การศึกษาหาความรู้โดยการศึกษาเอกสารไม่เพียงพอสำหรับศึกษานิเทศก์ เนื่องจากการอ่านเป็นกิจกรรมที่ช่วยสร้างความรู้ ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เท่านั้น (Hamis อ้างใน สจัด อุทรานันท์ , 2529 : 72) จึงควรมีการเพิ่มพูนความรู้ และทักษะการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้กับศึกษานิเทศก์ โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ศึกษานิเทศก์ได้รับทั้งความรู้และทักษะในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และหลังจากการอบรม ควร

ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับการอบรมทุกคนจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อเพิ่มความเข้าใจจากการปฏิบัติจริง จะทำให้การอบรมมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.2 ในส่วนของศึกษานิเทศก์ที่ทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่าศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เป็นเพราะว่า หน่วยงานศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้จัดทำชุดการอบรมด้วยตนเอง เรื่องการสร้างและพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และได้มีหนังสือสั่งการ ที่ ศร 1180/180 ลงวันที่ 25 พฤศจิกายน 2541 ให้ศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอทุกแห่ง ทำการศึกษาเอกสารนี้ ซึ่งจะต้องดำเนินการทดสอบก่อนศึกษา ดำเนินการศึกษาและปฏิบัติกิจกรรมตามลำดับ พร้อมทั้งจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น 1 เรื่อง แล้วทดสอบหลังศึกษาด้วยตนเอง เมื่อดำเนินการเสร็จแล้วให้ส่งข้อมูลคะแนนทดสอบก่อน-หลังศึกษา และหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้นให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในการศึกษาคำนี้ ยังได้ระบุให้ศึกษานิเทศก์คัดเลือกผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอน ศึกษาเอกสารและจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นด้วย ผลการวิจัยในครั้งนี้จึงพบว่า ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต โดยมีครูผู้สอนและผู้บริหาร โรงเรียนเป็นคณะทำงานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และจากการศึกษาเอกสารยังพบว่า ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ไม่ได้จัดทำโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ไว้ในแผนปฏิบัติงานประจำปี ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากงบประมาณมีจำกัด ศึกษานิเทศก์จึงต้องเลือกทำในเรื่องที่สำคัญ และเร่งด่วนกว่า ตามนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536) กล่าวว่า “ แผนงานด้านนิเทศการศึกษาส่วนใหญ่มุ่งสนองนโยบายของหน่วยงานระดับกรมมากกว่าสนองความต้องการของสถานศึกษาผู้รับการนิเทศ ” ผู้วิจัยมีความเห็นว่าหน่วยงานทุกระดับ ควรให้ความสนใจในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้มากขึ้น ควรมีนโยบาย เป้าหมาย และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่ชัดเจน และ เนื่องจากปัญหาของการพัฒนาหลักสูตรที่พบส่วนใหญ่คือปัญหาเรื่องงบประมาณ เช่นเดียวกับงานวิจัยของปราณี เปี่ยมคด้า (2536) และ และวิจิตร ไชยศิลป์ (2536) ในเรื่องนี้บุญมี เณรยอค (ม.ป.ป. : 57) กล่าวว่า iva การปรับหลักสูตรในระดับท้องถิ่นอาจประสบปัญหาเรื่องงบประมาณ เนื่องจากต้องใช้เงินเป็นจำนวนสูงพอสมควรในการสำรวจข้อมูล การทำคู่มือหลักสูตร การทำวัสดุอุปกรณ์ การอบรมครู และการติดตามผลการใช้หลักสูตร ดังนั้น กรมต้นสังกัดจึงควรดำเนินการจัดสรรงบประมาณให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเพียงพอ เพื่อให้สามารถดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อให้

การดำเนินงานในด้านนี้ไม่หยุดชะงัก และสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง สศึกษานิเทศก์ควรจัดทำแผนงาน/โครงการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อของบประมาณมาใช้ในการดำเนินงานดังกล่าว

2. การส่งเสริมสนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ผลการวิจัยพบว่า สศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ทำการส่งเสริมสนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพัฒนาหลักสูตร โดยการให้คำแนะนำ ปรีกษาในเรื่องการจัดทำเอกสารหลักสูตร สำหรับโรงเรียนที่ทำการการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เอกสารหลักสูตรที่ได้จากการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น ได้แก่ ประมวลการสอน โครงการสอน (รวมทั้งคู่มือครู หรือ คู่มือการสอน) และบันทึกการสอน (สุมิตร คุณานุกร , 2518 : 183) จากการเก็บข้อมูล สศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ให้ข้อมูลว่า ครูได้ทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยที่ไม่ทราบว่าได้ทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และไม่ได้จัดทำหลักฐาน เอกสารต่าง ๆ ไว้ ครูบางส่วนมีการจัดทำแผนการสอน แต่ไม่ได้นำไปใช้สอนจริง หรือทำไว้ไม่ตรงกับที่สอนจริง ซึ่งในเรื่องนี้ ปราณี เปี่ยมคล้า (2536) ได้ทำการวิจัย พบว่า ครูบางส่วนมีการปรับเนื้อหาการเรียนให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นเสมอ ถ้ามีโอกาส โดยไม่ทราบว่าเป็นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นวิธีการหนึ่ง และครูส่วนใหญ่ไม่ได้ดำเนินการปรับแผนการสอน นอกจากนี้ สกฤพร ทองไพจิตร (2540) ยังพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่ได้จัดทำ และไม่มีส่วนร่วมในการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร และ ลมัย จันดียะอด (2534) พบว่า สาเหตุที่ครูไม่ได้ทำแผนการสอน และเอกสารประกอบหลักสูตร คือครูขาดเอกสารค้นคว้า มีเวลาไม่เพียงพอ เนื่องจากมีภาระอื่นมาก ขาดงบประมาณ และขาดความรู้ความเข้าใจในการทำแผนการสอน และเอกสารประกอบหลักสูตร เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ มณฑิชา ชนะสิทธิ์ (2539) ซึ่งการทำแผนการสอนและเอกสารประกอบหลักสูตรนั้น เป็นขั้นตอนสำคัญขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และที่สำคัญคือเอกสารประกอบหลักสูตร เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้ สันต์ ธรรมบำรุง (2527) กล่าวว่า “ ถ้าครูสามารถทำประมวลการสอน โครงการสอน และแผนการสอน ก็จะเป็นแนวทางในการนำหลักสูตรไปใช้อย่างได้ผล เพราะครูผู้สอนนั้น ได้มีโอกาสเตรียมตัวล่วงหน้า และทำให้การเรียนการสอนเป็นระบบ ระเบียบมากขึ้น ” ดังนั้นจึงเป็นเรื่องจำเป็นที่ศึกษานิเทศก์จะต้องส่งเสริม สนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำเอกสาร หลักฐานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้ถูกต้องตามขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และเนื่องจากรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบัน ได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาได้ และยังได้กำหนดให้ประชาชนมีหน้าที่พิทักษ์ ปกป้อง และสืบสานศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา

ท้องถิ่น และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการจัดการศึกษาจะต้องมุ่งเน้นให้คนรักท้องถิ่น เห็นความสำคัญของท้องถิ่น ต้องมีการเรียนรู้เรื่องของท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความรัก ความหวงแหนท้องถิ่นของตน การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งจำเป็น ศึกษานิเทศก์ควรใช้เทคนิค วิธีการนิเทศ อย่างหลากหลาย ซึ่งต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบุคคล สถานที่ เวลาหรือสถานการณ์ (ชารี มณีศรี , 2538: 108) เพื่อที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัญหาการส่งเสริมสนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ที่ศึกษานิเทศก์ ส่วนใหญ่ประสบคือ มีงานโครงการต่าง ๆ และงานที่นอกเหนือจากงานในหน้าที่มาก ทำให้ไม่มีเวลาทำการส่งเสริม ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2536) ได้รายงานเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาในประเทศไทย เกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ ว่า “ ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่มีงานโครงการที่ต้องปฏิบัติจำนวนมาก อีกทั้งศึกษานิเทศก์มักได้รับมอบนโยบาย หรืองานพิเศษเร่งด่วนตามสายการบังคับบัญชา ทำให้ไม่สามารถดำเนินงานนิเทศตามแผน ” ในเรื่องนี้ผู้วิจัยเห็นว่า ศึกษานิเทศก์ควรต้องเลือกใช้กิจกรรมที่สามารถใช้ได้กับบุคคลกลุ่มใหญ่ อีกทั้งต้องประหยัดเวลา และงบประมาณ เช่นการนิเทศทางไกล การจัดตั้งคณะกรรมการ การสร้างทีมงาน หรือเครือข่ายในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยการคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ มีประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เป็นเครือข่ายกระจายอยู่ทุกกลุ่มโรงเรียน เพื่อช่วยทำหน้าที่ในการเผยแพร่ความรู้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

3. การนิเทศการใช้หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน

ผลการวิจัยพบว่า ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ได้ให้บริการเอกสารความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้แก่ โรงเรียน สำหรับเรื่องการจัดประชุม อบรม สัมมนาเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรนั้นมีการปฏิบัติน้อยมาก เนื่องจากประสบปัญหาเรื่องงบประมาณ ซึ่งชารี มณีศรี (2536 : 209-210) ได้สรุปปัญหาของการนิเทศการศึกษา ด้านงบประมาณไม่เพียงพอ ประการหนึ่งว่า ทำให้ไม่สามารถจัดประชุมสัมมนาหรืออบรมครูเพื่อเผยแพร่วิชาการใหม่ ๆ ได้ และได้เสนอแนวทางแก้ไขไว้ดังนี้ รัฐควรจะเห็นความจำเป็นและความสำคัญของการนิเทศ โดยจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ และศึกษานิเทศก์ควรปฏิบัติดังนี้

1. เสนอโครงการดำเนินการล่วงหน้า เพื่อพิจารณาความจำเป็น และคุณภาพของงาน โดยจัดลำดับความสำคัญของงานก่อนหลัง

2. แยกพิจารณาโครงการทำงานที่ต้องใช้งบประมาณ และไม่ใช้งบประมาณ

3. หาแหล่งที่มาของความช่วยเหลือ ทุนสนับสนุนจากทางอื่น ๆ
4. ขอความร่วมมือจากคณะครู ถ้าเขาเห็นความจำเป็นของงานและเต็มใจ
5. เสียสละด้วยตนเอง ถ้าฐานะของศึกษานิเทศก์ไม่เดือด

ในเรื่องนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เมื่อการจัดประชุม อบรม สัมมนาเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรท้องถิ่น ไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากปัญหาดังกล่าว ศึกษานิเทศก์ควรใช้การบริการเอกสารให้เป็นประโยชน์ เนื่องจากจากทุกโรงเรียนได้รับแจกเอกสารความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอยู่แล้ว ศึกษานิเทศก์ควรจัดกิจกรรมเพิ่มเติมนอกเหนือจากการให้เอกสารไปศึกษา เช่น กำหนดตัวบุคคลและเวลาในการศึกษา และมีงานหรือแบบฝึกหัดให้ทำหลังจากศึกษาเอกสารแล้ว ดังเช่นกิจกรรมการศึกษาด้วยตนเอง เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ที่หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ดำเนินการอยู่ ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์กว่าการแจกเอกสารไปโดยไม่มีกิจกรรมให้ทำหลังจากรับเอกสารไปแล้ว ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าวิธีนี้ นอกจากจะประหยัดงบประมาณแล้ว ยังช่วยแก้ปัญหาเรื่อง เวลาในการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ได้ด้วย

4. การติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน

4.1 ผลการวิจัย พบว่า ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ไม่ได้ทำการติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน เนื่องจาก การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน ไม่มีหลักฐานที่ชัดเจน อันที่จริงแล้วศึกษานิเทศก์สามารถดำเนินการประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนได้ เนื่องจากการประเมินการใช้หลักสูตร เป็นการตรวจสอบว่าหลักสูตรสามารถนำไปใช้ได้กับสถานการณ์จริงเพียงใด การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรทำอะไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรในการใช้หลักสูตร เพื่อจะได้แก้ไขปรับปรุง (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ , 2539 : 195) ซึ่งในการประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนนั้นสามารถทำได้หลายวิธี เช่นการสังเกตการสอนในชั้นเรียน การสัมภาษณ์ และการใช้แบบสอบถามกับครูผู้สอนและนักเรียน เป็นต้น และเมื่อศึกษานิเทศก์ทราบว่าโรงเรียนไม่ได้จัดทำเอกสาร หลักฐานต่าง ๆ ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ศึกษานิเทศก์ควรดำเนินการส่งเสริมให้โรงเรียนจัดทำเอกสาร หลักฐานต่าง ๆ ให้ถูกต้องและเป็นปัจจุบันเพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4.2 ในส่วนของศึกษานิเทศก์ที่ทำการติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน ส่วนใหญ่ใช้วิธีสัมภาษณ์ครูผู้สอนและนักเรียน ถึงสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน และการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้วิจัยเห็นด้วยที่ศึกษานิเทศก์

ส่วนใหญ่ใช้วิธีสัมภาษณ์ครูผู้สอนและนักเรียน ถึงสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน และการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แต่ผู้วิจัยเห็นว่า ศึกษานิเทศก์ควรใช้การสังเกตการสอนในชั้นเรียน ควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์ทุกครั้ง เนื่องจากการสังเกตการสอน เป็นการสังเกตกิจกรรมของผู้สอนและนักเรียนในชั้นเรียน เพื่อตรวจสอบว่ามีปัญหาอะไรที่ทำให้การใช้หลักสูตรไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร (ธารง บัวศรี , 2532 : 316) และเมื่อพบข้อบกพร่องจะได้ให้ความช่วยเหลือแก้ไขได้ทันที ตามที่สังด์ อุทรานันท์ (2532 : 280) กล่าวไว้ว่า “ การประเมินผลการใช้หลักสูตร เป็นการตรวจสอบว่าหลักสูตรสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์จริงได้ดีเพียงใด มีส่วนไหนที่เป็นอุปสรรคต่อการใช้หลักสูตร โดยมากหากพบข้อบกพร่องในระหว่างการใช้หลักสูตร ก็มักจะได้รับการแก้ไขโดยทันที เพื่อให้การใช้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ” การใช้วิธีการประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนหลาย ๆ วิธี ย่อมทำให้ได้ข้อมูลหลายๆ ด้าน ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน

ปัญหาในการติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนที่พบส่วนใหญ่คือ ศึกษานิเทศก์มีงานมากทำให้ไม่มีเวลาติดตามประเมินผลได้ตรงตามที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับวารสารณ์ บางเลี้ยง (2534) ที่พบว่า สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด/อำเภอ/กิ่งอำเภอ ปฏิบัติภารกิจอื่นมากกว่างานที่รับผิดชอบ กิตติพิศ ศิริสูตร (2537) พบว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอมีภารกิจมาก ไม่มีเวลาเพียงพอที่จะมาดำเนินการสนับสนุนส่งเสริม และนิเทศติดตามผลการนำภูมิปัญญาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น และ รัชนิวัลย์ จุลบาท (2539) พบว่า ศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ไม่สามารถออกนิเทศติดตามผลได้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ และจากผลการวิจัยของปราณี เปี่ยมคล้าย (2536) พบว่า ครูมีความคิดเห็นว่าการประเมินผลการใช้หลักสูตรควรเป็นหน้าที่ของครูผู้สอน ร่วมมือกับผู้บริหาร โรงเรียน ศึกษานิเทศก์ และครูวิชาการโรงเรียน ซึ่งในเรื่องนี้ผู้วิจัยเห็นว่า สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ และโรงเรียน น่าจะจัดทำแผนการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนร่วมกัน ตามที่ วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2538 : 73) กล่าวว่า “ การนิเทศการศึกษายึดหลักของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในด้านการศึกษาจะต้องออกมาในรูปของถาวรวงโครงการ เพื่อปฏิบัติงานให้ได้ตรงวัตถุประสงค์ แต่ก่อนจะวางโครงการจะต้องมีแผนงานเสียก่อน ” การที่ให้โรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผล จะช่วยแก้ปัญหาในเรื่องที่ศึกษานิเทศก์ไม่มีเวลาทำการประเมินผล โรงเรียนจึงเป็นผู้ที่ทำหน้าที่แทน ตามแผนงานที่วางไว้ร่วมกัน ได้

5. การสรุปรายงานและเผยแพร่ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ผลการวิจัยพบว่า วิธีการเผยแพร่ผลการพัฒนาหลักสูตรที่ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ใช้ คือการนำผลงานเข้าร่วมแสดงในงานนิทรรศการในโอกาสต่าง ๆ Harris (อ้างใน วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์, 2538 : 80) กล่าวว่า การจัดนิทรรศการทางการศึกษา เหมาะสำหรับการจัดแสดงผลงานที่เป็นกลุ่มใหญ่ ๆ เพราะจะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงแก่งานประชาสัมพันธ์ แต่การจัดนิทรรศการที่จัดกันส่วนใหญ่ นั้น ไม่ได้เป็นงานนิทรรศการเพื่อเผยแพร่ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยตรง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการจัดนิทรรศการแต่ละครั้งจำเป็นต้องใช้งบประมาณมาก ดังนั้นศึกษานิเทศก์จึงให้โรงเรียนนำผลงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มาร่วมแสดงในงานนิทรรศการที่จัดขึ้นในโอกาสต่าง ๆ เช่น งานวันประถมศึกษา งานตลาดนัดนักเรียน งานนิทรรศการผลงานทางวิชาการ ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีอยู่แล้ว เพื่อเป็นการประหยัด และสามารถทำการเผยแพร่ได้ในวงกว้าง Harris (อ้างใน วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์, 2538 : 90) ยังได้กล่าวอีกว่า การจัดนิทรรศการจะก่อให้เกิดผลดียิ่งขึ้น ถ้ามีกิจกรรมอื่นเสริม เพื่อให้ผู้มาร่วมชมได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับนิทรรศการนั้น ๆ เช่น การให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นที่โรงเรียนจัดทำขึ้น

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางกำหนดหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาดำเนินการดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

1. ควรกำหนดนโยบายและแนวดำเนินการในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้ชัดเจน และจัดสรรงบประมาณให้หน่วยงานในสังกัดอย่างเพียงพอ
2. ควรเร่งดำเนินการเพิ่มพูนความรู้ของศึกษานิเทศก์ ที่รับผิดชอบงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทุกคน เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจอย่างแท้จริง และสามารถนำไปใช้ปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. ควรให้การส่งเสริมสนับสนุน และนิเทศติดตามผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะสำหรับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดและสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอ/กิ่งอำเภอ

1. ควรจัดทำโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และของงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างต่อเนื่อง
2. ควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ให้แก่ศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน เพื่อให้มีความรู้และประสบการณ์ สามารถพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้
3. จัดให้มีคณะกรรมการดำเนินงานและรับผิดชอบงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยตรง ทั้งระดับจังหวัด อำเภอ กลุ่มโรงเรียน และโรงเรียน ให้มีการประสานงานและวางแผนร่วมกัน ทุกระดับ
4. ควรนิเทศติดตามผลการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ของหน่วยงานในสังกัดอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะสำหรับศึกษานิเทศก์

1. ควรดำเนินการเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้กับตนเอง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น
2. ควรมีการวางแผนการปฏิบัติงานล่วงหน้าตลอดทั้งปีอย่างชัดเจน และสามารถยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาความต้องการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
2. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมการดำเนินงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ